

Особливості структурного і семантичного співвідношення різних підкласів топонімної лексики (в межах Слобожанщини)

Т. О. Лук'ячук

Донецький національний університет імені Василя Стуса
Corresponding author. E-mail: bugovoe@gmail.com

Paper received 25.03.18; Accepted for publication 29.03.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2018-159VI46-08>

Анотація. У статті проаналізовано особливості структурного і семантичного співвідношення різних підкласів топонімної лексики в межах Слобожанщини та прилеглих територій, яка реалізувалася у вигляді назв населених пунктів, а також природних географічних об'єктів – річок, озер, колодязів, ярів, балок тощо. Принагідно окреслено шляхи структурного перетворення похідних назв поселень та чинники впливу на вибір певного структурного типу й семантичного наповнення первинного топоніма і вторинного ойконіма.

Ключові слова: гідронім, ойконім, топонімне словосполучення, еліпсис, ойконімна синтаксема, топонімічна конверсія.

У топонімії Слобожанщини наявна така особливість ономастичної номінації, як перехід власної назви із гідронімного об'єкта на суміжну ойконімну географічну одиницю. Як наслідок цього маємо різні структурні типи назв поселень на відміну від твірних топонімів, які можуть бути як однослівними, так і двослівними у вигляді гідронімних словосполучень. Стаття присвячена дослідженню структурних та семантичних особливостей гідронімно-ойконімного ряду і зокрема окремих її лексем, оскільки в таких назвах втілені закономірності функціонування та загальний розвиток топонімії регіону в цілому.

Явище взаємодії гідронімів та ойконімів, або топонімічна метонімія, багаторазово висвітлювалося у працях Є. С. Отіна [4; 5; 6], аналізувалося також у статтях Л. Т. Масенко [2], Є. М. Черняхівської [7; 8], Н. Є. Михайличенко [3], у дисертації М. М. Юркова [9] та ін.

Виявлення різних особливостей структурного співвідношення вихідних топонімів (гідронімів, оронімів) та похідних ойконімів, а також семантики топонімних означень власних назв на теренах Слобожанщини становить мету нашого дослідження. Крім того, ми ставимо завдання виявити, якими причинами зумовлено формування номінаційних моделей «простий топонім – складений ойконім» та «складений топонім – складений ойконім».

У результаті безпосередньої взаємодії гідронімів та ойконімів відбуваються процеси, що впливають на структурні особливості вторинних географічних назв. При цьому один із компонентів гідронімно-ойконімного ряду може втрачати свою складову частину або ж поповнюватися новими топонімними засобами, внаслідок чого утворюється власна назва із відповідним типом зв'язку. Одне із таких явищ, як атрибуція, зумовлює появу двослівної (рідше – трислівної) форми назва поселення на відміну від простої співвідносного гідроніма: *Івани*, р. → *Бирдини Івани*, с. [Хр Бгд, СВСХГ, с. 4], *Орчик*, р. → *Російський Орчик*, с. [Плт Кнгр, ПГ СНМ, с. 105], *Дон*, р. → *Тихий Дон*, х. [Вр Бгч, АТД-59, с. 28], *Ворожба*, р. → *Сумська Ворожба*, сл. [Хр Лбд, ХГ СНМ, с. 137], *Деркул*, р. → *Красний Деркул*, с. [Врш Стлг, АТУ-87, с. 46] та ін. Випадки ойконімного творення, що рідко можна зустріти в регіоні, становлять собою складну структуру, коли до ойконімного словосполучення входить, крім топонімного означення у вищому ступені порівняння, іменникова форма другої частини, утворена суфіксальним основокладанням від першофіксації (наприклад, *Верхня Сула*) і в якому є тавтологічне повторення одно-

кореневих частин **вищ-/верх-** (пор.: *Сула*, р. → *Вища Верхосулка*, сл. [Хр Лбд, ХГ СНМ, с. 143]). Маємо і протилежну за значенням структуру із поєднанням **словоскладання ~ основокладання** (*Сула*, р. → *Нижча Верхосулка*, сл. [Хр Лбд, ОИКСОМГ, с. 552] із основами, які означають несумісні поняття – **нижч-/верх-**).

Деякі приклади засвідчують семантичну зв'язаність ойконімів на основі різних семем, які можуть бути втілені в головному слові ойконімного словосполучення (*Готня*, р. → *Монастирська Готня*, д. [Кр Грв, КГ СНМ, с. 37], *Введенська Готня*, с. [Кр Грв, СССКГ. ГУ, с. 42, с. 176] - *Ведійська Готня*, с. [Кр Грв КГ СНМ, с. 36] - *Октябрська Готня*, с. [Бгр Брс, БО АТД, с. 32]) або ж зафіксованими на рівні підрядних частин ойконімної синтаксеми (*Вовча*, р. → *Вовчі Води*, м. [Хр Ввч, ОХН, с. 49] - *Вовча Олександрівка*, с. [Бгр Вол, ТКХБО] - *Вовчанські Хутори*, х. [Хр Ввч, ХГ СНМ, с. 65] - *Мала Вовча*, с. [Хр Ввч, АСУГ] - *Мала Вовча Перша*, сл. [Хр Жвт-2, СЗПКО, с. 24] - *Мала Вовча Друга*, с. [Хр Ввч, СВСХГ, с. 12]).

Ойконіми можуть бути позбавлені такого взаємозв'язку через відсутність його на рівні первинних структур (гідронімів), і кожна назва поселення існує незалежно від іншої, хоча формально ойконіми і гідроніми є етимологічно спорідненими і становлять замкнену топонімну систему. У географічному аспекті вони функціонують нарізно, становлячи окремі гідронімно-ойконімні ряди: *Суша Голтва*, р. → *Суша Голтва*, х. [Плт Знк, ПГ СНМ, с. 54], *Середня Голтва*, р. → *Середня Голтва*, х. [Плт Знк, ПГ СНМ, с. 55], *Грузька Голтва*, р. → *Грузька Голтва*, х. [Плт Знк, ПГ СНМ, с. 55]. Часткову відсутність семантичних мотивувальних зв'язків спостерігаємо на рівні гідронімних та ойконімних означень вихідних та похідних топонімних синтаксичних одиниць: *Біла Плата*, р. → *Вільхова Плата*, д. [Кр Бгр, КГ СНМ, с. 24], *Суша Балаклійка*, р. → *Волоська Балаклійка*, с. [Хр Куп, АСУГ-ПКупУ], *Сіверський Донець*, р. → *Червоний Донець*, смт [Хр Блк, АТП-67, с. 408], *Чорна Калитва*, р. → *Нижня Калитва*, с. [Вр Остр, КОУ] тощо.

Але якщо відсутність мотивального, а отже, й семантичного зв'язку між ойконімними означеннями із головним компонентом, як уже було зазначено, можна пояснити його відсутністю у твірних гідронімних словосполученнях, то в ряді випадків, коли гідронім має однокореневу будову, між новоутвореними на його основі ойконімізованими ад'єктивами такі смислові відношення порушені у зв'язку з різними причинами номінації: *Козачок*, р. → *Гур'їв Козачок*, с. [Хр Злч, ТКХБО] ~ *Сот-*

ницький Козачок, с. [там само], Лопань, р. → *Козача Лопань*, сел. [Хр Дрг, ТКХБО] ~ *Весела Лопань*, с. [Бгр Бгр, ТКХБО], *Лисиця*, р. → *Велика Лисиця*, сл. [Хр Хтм, ОХН, с. 163] ~ *Іванівська Лисиця*, сел. [Бгр Грв, ТКХБО] ~ *Козацька Лисиця*, сел. [там само] та ін.

Крім приєднання ойконімного означення, виявлено й іншу модель видозміни твірного гідроніма, коли до назви річки в ойконімній частині приєднується топонімізований апелятив і переважно із гідронімною семантикою: *Вовча*, р. → *Вовчанські Хутори*, х. [Хр Ввч, ХГ СНМ, с. 65], *Лозова*, р. → *Лозова Рудка*, с. [Бгр Рвн, ТКХБО], *Білий*, кол. → *Білий Колодязь*, с. [Хр Ввч, ХГ СНМ, с. 69], *Грем'ячий*, кол. → *Грем'ячий Колодязь*, с. [Хр Чг, ОХН, с. 141], *Кам'яний*, кол. → *Кам'яний Колодязь*, х. [Хр Стрб, СВСХГ, с. 38] та ін. В останніх наведених прикладах спостерігаються явища, де поряд із переміщенням контактної назви з природного географічного об'єкта на суміжне поселення відбувається ойконімізація апелятива, що позначає цю географічну одиницю (пор. у зв'язку з цим оронімно-ойконімний тип взаємодії, подібний до гідронімно-ойконімного): *Куца*, б. → *Куца Балка*, х. [Плт Кнгр, ПГ СНМ, с. 103], *Крута*, б. → *Крута Балка*, с. [Плт Кнгр, ПГ СНМ, с. 107], *Соколова*, б. → *Соколова Балка*, д. [Плт Кнгр, ПГ СНМ, с. 107], *Гола*, б. → *Гола Балка*, х. [Хр Стрб, ХГ СНМ, с. 151], *Волохів*, яр → *Волохів Яр*, с. [Хр Зм, ХГ СНМ, с. 81] та ін.

Наступна номінаційна особливість полягає в тому, що географічна лексема поєднується із видозміненою формою гідроніма, яка при переході на ойконімний об'єкт набуває граматичних ознак прикметника: *Самара*, р. → *Самарські Пруди*, сц. [Хр Із, ХГ СНМ, с. 98], *Болгара*, р. → *Болгарське Пустисьце*, х. [Хр Влк, ХГ СНМ, с. 52], *Корінь*, р. → *Коренська Дача*, с. [Бгр Шбк, ТКХБО], *Гаврило*, р. → *Гаврильська Сади*, с. [Вр Пвл, АТД-59, с. 79] та ін.

Разом із структурною перебудовою гідроніма відбувається процес приєднання видозміненою формою на фіксовану позицію у складі топонімного словосполучення ойконімної лексеми, наприклад, *Дон*, р. → *Донська Негочівка*, с. [Вр Здн, ВГ СНМ, с. 91]. Цю особливість у топонімії Слобожанщини не можна вважати приєднанням назвою *Негочівка* (а їх у регіоні п'ять, і кожна має факультативний варіант вираження) розрізнювального означення, що структурно змінюється при переході до назви поселення і твірною основою для якої став гідронім *Дон*. Така деталь, як розміщення населеного пункту при річці, дає підставу вважати в топонімній зв'язці основною позицією саме позицію прикметника, а не іменника (пор. також: *Фоминка*, р. → *Фомина Негочівка*, с. [Вр Здн, ВГ СНМ, с. 91], *Берека*, р. → *Берецька Вершина* [Слб. Хр. п., КСП: ХС-9], *Кисляй*, р. → *Кислейські Виселки*, д. [Вр Пвл, ВГ СНМ, с. 129], *Коломак*, р. → *Коломацький Шлях*, с. [Хр Кркт, АТП-67, с. 423], *Корінь*, р. → *Коренська Дача*, х. [Бгр Шбк, БО АТД, с. 105].

У результаті контактного переходу гідроніма в ойконім виявлено таке явище, як еліпсис. Його об'єктом може бути або головна частина складеної ойконімної лексеми, або синтаксично підпорядкована. Трапляються випадки, коли спрощення знає власна назва, в якій обидва компоненти є іменниками. Формально і семантично такі складні утворення нагадують прикладку, де еліпсизація охоплює, здебільшого, географічну лексему: *Журавка Суходол*, р. → *Журавка*, д. [Хр См, ХГ СНМ, с. 170], *Яр Бабка*, верш. → *Бабка*, х. [Вр Остр, ВГ СНМ, с. 122] та ін.

Усічення однієї із складових частин назви поселення, що має місце в місцевій топонімії, – це тенденція до максимального спрощення імен різних класів та підкласів. Як правило, еліпсису зазнають залежні компоненти топонімних словосполучень, оскільки виявляють більшу аморфність: *Ближні Івани*, р. → *Івани*, х. [Хр Бгд, АСУГ–ПБгдУ], *Великий Лиман*, оз. → *Лиман*, сл. [Хр Зм, Р. ПГОНО, с. 269], *Гола Долина*, р. → *Долина*, с. [Дц Сл, ТКДО], *Нижня Дворічна*, р. → *Дворічне*, сел. [Хр Дврч, ТКХО], *Сіверський Донець*, р. → *Донець*, сел. [Хр Зм, АТУ-87, с. 276] та ін., хоча інколи від'ємні процеси діють на рівні визначальних компонентів ойконімної синтаксими: *Березова Стінка*, яр → *Березів*, х. [Вр Остр, ВГ СНМ, с. 119], *Бузівський Яр*, ур. → *Бузів*, х. [Хр Ввч, ХГ СНМ, с. 87], *Глибока Долина*, р. → *Глибоке*, сц. [Хр Зм, ХГ СНМ, с. 84], *Гремучий Колодязь*, р. → *Гремучий*, х. [Бгр Бгр, БО АТД, с. 23] та ін.

Утворення ойконімів поряд із спрощенням лексеми супроводжується різними деривативними процесами: префіксацією (*Тиха Сосна*, р. → *Засосна*, сл. [Вр Остр, НМВГ-28, с. 94], *Сіверський Донець*, р. → *Задонець*, х. [Хр Зм, СВСХГ, с. 19]), суфіксацією (*Глибока Мака-тиха*, р. → *Макатишка*, д. [Хр Із, АСУГ–ПІЗУ], *Середня Котелва*, р. → *Котелівський*, х. [Хр Охт, Кордт–КХН], *Мокрі Ровеньки*, р. → *Ровенський*, х. [Хр Із, АСУГ–ПІЗУ]), конфіксацією (*Сіверський Донець*, р. → *Задонецький*, х. [Хр Із, ХГ СНМ, с. 87] ~ *Наддонецький*, х. [Хр Із, ПКХГ, с. 55] ~ *Піддонецький*, х. [Хр Із, СВСХГ, с. 22], *Тиха Сосна*, р. → *Засосенська*, сл. [Вр Брч, ВГ СНМ, с. 26], *Тишанська Грунь*, р. → *Загрунівка*, с. [Плт Знк, ПГ СНМ, с. 65]), спрощенням суфікса (нульовою суфіксацією) (*Мокрий Ізюмець*, р. → *Ізюм*, м. [Хр Із, ИСОХЕ-5, с. 1], *Середня Балаклійка*, р. → *Балаклія* [Хр Блк, ИСОХЕ-4, с. 117], *Кривий Торець*, р. → *Тор*, м. [Хр Із, ХУ–КС] та ін.).

Втрата визначального компонента призводить до перетворення ойконімного словосполучення в ойконімну лексему та субстантивізації ад'єктивної форми – топонімичної конверсії: *Амбарний Яр*, р. → *Амбарний*, х. [Хр Ввч, ХГ СНМ, с. 67], *Веселий Яр*, ур. → *Веселий*, х. [Хр Зм, ХГ СНМ, с. 84], *Гридякін Колодязь*, р. → *Гридякін*, х. [Вр Брч, ОИКСОМГ, с. 553], *Зайцева Дубрава*, ур. → *Зайців*, х. [Хр Влк, ХГ СНМ, с. 51], *Савченків Байрак*, ур. → *Савченків*, х. [Хр Влк, ХГ СНМ, с. 51] та ін. Особливість такої тенденції підтверджується словами Ю. О. Карпенка: «Субстантивовані прикметники розвинулись із топонімичних словосполучень. Сліди цього зберігаються переважно у відносній стійкості родових форм таких топонімів» [1, с. 22]. Такі прикметники у функції власних назв Слобожанщини демонструють зростання внутрішню системних елементів через зміну співвідношення між субстантивами з еліпсованих сполучень.

Якщо в сучасній топонімії спостерігається тенденція до спрощення географічної назви, то в минулому деякі ойконіми мали при собі прийменники із значенням місця і вказували на розташування невеликого населеного пункту поблизу річки або у якійсь її частині, зазвичай, витоках. У цьому разі особливо актуалізується ойконімна модель, за допомогою якої виражено географічну прив'язку поселення до певної місцевості (*Козинка*, р. → *На-Козинці*, х. [Хр Стрб, ХГ СНМ, с. 146], *Істороп*, р. → *За-Історопом*, х. [Хр Лбд, ХГ СНМ, с. 134], *Мошенка*, р. → *По річці Мошенці*, х. [Хр Охт, ХГ СНМ, с. 25], *Крива*, р. → *Хутір на річці Кривій* [Хр Мрпл, ОХН, с. 156], *Івиця*, р. → *Верхів'я Івиці*, х. [Кр Крч, КГ СНМ, с. 59], *Кро-*

вна, р. → *Вершина Кровної*, х. [Хр См, АСУГ–ПСМУ] ~ *Вершина річки Кровної*, д. [Хр См, ХГ СНМ, с. 163]). Окремі ойконімні конструкції вказують на локалізацію населеного пункту відносно об'єкта на позначення характеру рельєфу (*Болоховець*, б. → *На Балці Болоховець*, х. [Вр Бгч, СНМВГ, с. 56], *Мала*, б. → *Мельників на Малій балці*, х. [Хр Влк, ПКХГ, с. 116], *Суха*, б. → *Урочище по Сухій Балці*, х. [Хр Влк, СВСХГ, с. 9], *Велика*, яруга → *При Великій Ярузі*, х. [Вр Кртк, ВГ СНМ, с. 96]). Частина невеликих поселень, як правило хуторів, з'являлася поблизу інших населених пунктів, про що засвідчують такі ойконіми, як *При селі Гвазді*, х. [Вр Пвл, ВГ СНМ, с. 130] (← *Гвазда*, р.), *Могриця із хутором Софіївкою*, с. [См Юнк, НПСО, с. 80] (← *Могриця*, р.), *Мала Комишувача з хуторами* [Хр Із, ССОВХГ, с. 66] (← *Комишувачський*, прот.), *Кровне із Заріччям*, с. [См Хтн, НПСО, с. 68] (← *Кровна*, р.) та ін.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карпенко Ю. А. Топонимия Буковины: автореф. дис. ... д-ра филол. наук: 10.02.02/Ю. А. Карпенко; АН УССР, ИЯ им. А. А. Потебни. – К., 1967. – 29 с.
2. Масенко Л. Т. Проблемы взаимодействия гидронимии та ойконимии: на матеріалі басейну Південного Бугу/Л. Т. Масенко // *Мовознавство*. – 1972. – Вып. 1. – С. 32–37.
3. Михайличенко Н. С. Взаємодія гідронимії та ойконимії (на матеріалі центрального та східного регіонів України)/Н. С. Михайличенко // *Λογος βνοιαστικῆς*. – 2009. – № 1 (3). – С. 36–41.
4. Отин Е. С. Рязск или Рясск?/Е. С. Отин // *Русская речь*. – 1996. – № 2. – С. 84–91.
5. Отин Е. С. Структурно-семантические отношения в топонимических парах: гидроним-аугментатив и гидроним-деминутив // *Русское языкознание: республиканский межву-*

Отже, взаємодія топонімів і ойконімів, реалізована в асиметричних топонімних моделях, завдячує своєму існуванню таких явищ, що пов'язані з динамікою вторинного ойконіма і функціонують у двох напрямках: а) атрибуційному, спрямованому на появу відсутньої у гідронімі лексеми із прикметниковими або іменниковими ознаками в результаті «чистої» та суфіксальної атрибуції, де відбувається морфологізація відтопонімної назви поселення, утвореної у вигляді словосполучення за допомогою ойконіма; б) еліптичному, коли на відміну від твірного топонімного словосполучення зникає один із засобів лексичного рівня номінації і залишається або іменниковий еквівалент, що виконує роль власної назви, або ж прикметниковий із подібною функцією.

У подальшому планується аналогічне дослідження назв суто природних географічних одиниць лінійного характеру – річок як головних об'єктів і назв балок, ярів, ручаїв тощо, співвідносні об'єкти яких впадають у річки.

REFERENCES

1. Karpenko Yu. A. Toponimiiia Bukoviny: avtoref. dis. ... d-ra filol. nauk: 10.02.02./Yu. A. Karpenko; AN USSR, IYa. im. A. A. Potebni. – K., 1967. – 29 s.
2. Masenko L. T. Problemy vziaemodiii hidronimiii ta oikonimiii: na materialii baseinu Pivdennoho Buhu/L. T. Masenko // *Movoznavstvo*. – 1972. – Vyp. 1. – S. 32–37.
3. Myhailychenko N. Ye. Vziaemodiia hidronimiii ta oikonimiii (na materialii tsentralnoho ta shidnoho rehioniv Ukrainy)/N. Ye. Myhailychenko // *Lohos onomastiky*. – 2009. – № 1 (3). – S. 36–41.
4. Otin Ye. S. Riazshk ili Riassk?/Ye. S. Otin // *Russkaia rech*. – 1996. – № 2. – S. 84–91.
5. Otin Ye. S. Strukturno-semanticheskie otnosheniia v toponimicheskikh parakh: hidronim-auhmentativ i hidronim-deminutiv//*Russkoie iazykoznaniiie: respublikanskii mezhve-*

1. домственный сборник/Е. С. Отин. – К.: Изд-во КГУ, 1989. – С. 124–129.
2. Отин Е. С. Топонимическая метонимия: вид связи «гидроним – ойконим»/Е. С. Отин // *Перспективы развития славянской ономастики*. – М.: МФГО СССР, 1980. – С. 106–121.
3. Черняхивская Е. М. Взаимоотношения между названиями населённых мест и гидронимами/Е. М. Черняхивская // *Доклады и сообщения Львовского отдела Географического общества УССР за 1964 год*. – Львов, 1965. – С. 82–84.
4. Черняхівська Є. М. Питання гідронімо-топонімічної метонімії // 3 Українська Республіканська ономастична (гідронімічна) конференція [тези]/Є. М. Черняхівська. – К.: *Наук. думка*, 1965. – С. 91–95.
5. Юрків М. М. Гідронімо-ойконімі паралелі в західноукраїнському ономастиконі: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01/Юрків Миколай Михайлович. – Тернопіль, 2000. – 244с.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

а) джерел:

- АСУГ – Атлас Слободской украинской губернии, сочинён по разделений оной вновь на десять уездов в 1802 году.
 АСУГ–ПБГДУ – План Богодуховского уезда // Атлас Слободской украинской губернии, сочинён по разделений оной вновь на десять уездов в 1802 году.
 АСУГ–ПІЗУ – План Изюмского уезда // Атлас Слободской украинской губернии, сочинён по разделений оной вновь на десять уездов в 1802 год
 АСУГ–ПКупУ – План Кулянского уезда // Атлас Слободской украинской губернии, сочинён по разделений оной вновь на десять уездов в 1802 году.
 АСУГ–ПСМУ – План Сумского уезда // Атлас Слободской украинской губернии, сочинён по разделений оной вновь на десять уездов в 1802 году.

1. домstvennyi sbornik/Ye. S. Otin. – K., Izd-vo KHU, 1989. – S. 124–129.
 2. Otin Ye. S. Toponimicheskaiia metonimiiia: vid sviazii «hidronim – oikonim»/Ye. S. Otin // *Perspektivy razvitiia slavianskoi onomastiki*. – M.: MFHO SSSR, 1980. – S. 106–121.
 3. Cherniakhivskaia Ye. M. Vzaimootnosheniia mezhdz nazvaniiami naseleennykh mest i hidronimami/Ye. M. Cherniakhivskaia // *Doklady i soobshcheniia Lvovskoho otдела Neohraficheskoho obshchestva USSR za 1964 hod*. – Lvov, 1965. – I. 82–84.
 4. Cherniakhivska Ye. M. Pytannia hidronimo-toponimichnoii metonimii // 3 Ukraïnska Respublikanska onomastychna (hidronimichna) konferentsia [tezy]/Ye. M. Cherniakhivska. – K.: *Nauk. dumka*, 1965. – S. 91–95.
 5. Yurkiv M. M. Hidronimno-oikonimni paraleli v zakhidno-ukraïnskomy onomastykoni: dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.01/M. M. Yurkiv. – Ternopil, 2000. – 244 s.
- АТД-59 – Воронежская область: административно-территориальное деление на 1 апреля 1959 года. – Воронеж: Книжное изд-во, 1959. – 251 с.
 АТД-67 – Українська РСР: адміністративно-територіальний поділ на 1 квітня 1967 р. (3 додатком відомостей про зміни до 1 січня 1969 року): у 2-х т. – К.: Вид-во політ. літ-ри України, 1969. – Т. 1. – 540 с.
 АТУ-87 – Українська РСР: адміністративно-територіальний устрій на 1 січня 1987 року. – К.: Головна редакція УРЕ, 1987. – 504 с.
 БО АТД – Белгородская область: административно-территориальное деление на 1 января 1959 года. – Белгород: Книжное изд-во, 1959. – 155 с.

- ВГ СНМ – Списки населённых мест Российской империи. Т. IX. Воронежская губерния: список населённых мест по сведениям 1859 года. – СПб.: Издан ЦСК МВД, 1865. – 157с.
- ИСОХЕ-4 – Историко-статистическое описание Харьковской епархии: уезды Змиевский и Волчанский. – Харьков: В Университетской типографии, 1857. – Отд. 4. – 336 с.
- ИСОХЕ-5 – Историко-статистическое описание Харьковской епархии: Изюмский, Кулянский и Старобельский уезды. Кулянский и Старобельский округа военного поселения. – Харьков: В Университетской типографии, 1858.–Отд. 5.–461с.
- КГ СНМ – Списки населённых мест Российской империи. Т. XX. Курская губерния: список населённых мест по сведениям 1862 года – СПб.: Издан ЦСК МВД, 1868. – 206 с.
- Кордт–КХН – Карта Харьковского наместничества (Карта №. 38) // Кордт В. О. Матеріали до історії картографії України. – К.: ВУАН, 1931. – Ч. 1. – XXXIX с., 41 к.
- КОУ – Карта Острогожского уезда Воронежской губернии. – СПб.: Изд-во А. Ильина, Б. г. М 1:420 000.
- КСП: ХС-9 – Карта Слободских полков на 1764 год // Харьковский сборник: литературно-научное приложение к «Харьковскому календарю» на 1895 г./под ред. В. В. Иванова. – Харьков: Типография губернского правления, 1895. – Вып. 9. – 494 с.
- НМВГ-28 – Населённые места Воронежской губернии: систематический перечень и алфавитный указатель к карте Воронежской губернии с приложением окружного и районного распределения населённых мест по данным на 23 мая 1928 г. – Воронеж: Издание Воронежского губстатотдела, 1928. – 190 с.
- НПСО – Населённые пункты Сумского округа. Предварительные итоги переписи населения 1926 года. – Сумы: Сумское окружное статистическое бюро, 1927. – Вып. 2. – 80 с.
- ОВН – Описание Воронежского наместничества 1785 года/ред. В. П. Загоровский. – Воронеж: Изд-во Воронежского ун-та, 1982. – 147 с.
- ОИКСОМГ – Багалея Д. И. Очерки из истории колонизации степной окраины Московского государства/Д. И. Багалея. – М.: В Университетской типографии, 1887. – 614 с.
- ОХН – Описи Харківського намісництва кінця XVIII ст.: описово-статистичні джерела/АН УРСР. Археограф. комісія та ін. Упоряд. В. О.Пірко, О. І.Гурий. –К.: Наук. думка, 1991.– 221с.
- ПГ СНМ – ПГ СНМ – Списки населённых мест Российской империи. Т. XXXIII. Полтавская губерния: список населённых мест по сведениям 1859 года. – СПб.: Издан ЦСК МВД, 1862. – 262 с.
- ПКХГ – Памятная книжка Харьковской губернии на 1865 год/сост. Я. Голяховский. – Харьков: В Университетской типографии, 1865. – 393 с.
- Р. ПГОНО – Россия. Полное географическое описание нашего Отечества: настольная и дорожная книга для русских людей/под ред. В. П. Семёнова. – СПб.: Издание А. Ф. Девриена, 1903. – Т. 7: Малороссия. – 517 с.
- СВСХГ – Список волостей и селений Харьковской губернии. – Харьков: Типография «Печатное дело», 1909. – 56 с.
- СЗПКО – Список заселенных пунктов Куп'янської округи 1925 року. – Куп'янськ: Друкарня «Червоний друк», 1926. – 57 с.
- СНМВГ – Сведения о населённых местах Воронежской губернии. – Воронеж: Типолитография губернского правления, 1906. – 196 с.
- ССОВХГ – Список сельских общин и волостей на территории Харьковской губернии. – Харьков: Типография М. Гордона, 1876. – 112 с.
- СССКГ. ГУ – Сборник статистических сведений по Курской губернии: Грайворонский уезд. – Курск: Типография Курского губернского земства, 1885. – Вып. 9. – 324 с.
- ТКДО – Донецкая область: [топографічна карта]. – К.: ВКФ ТСВС Украины, 1995. – М 1:200 000.
- ТКХБО – Харьковская и Белгородская области: обзорно-топографические карты территорий Украины и сопредельных государств. – Харьков: СПАЭРО плюс, фактор ЛТД, 1996. – Вып. 1. – М 1:200 000.
- ТКХО – Харьковская область: [топографічна карта]. – К.: ВКФ ТСВС Украины, 1997. – М 1:200 000.
- ХГ СНМ – Списки населённых мест Российской империи. Т. XLVI. Харьковская губерния: список населённых мест по сведениям 1864 года. – СПб.: Издан ЦСК МВД, 1869. – 210с.
- ХУ–КС – Харьковский уезд. Карта спорных с Азовской губернией селений Харьковского и Изюмского уездов Слободской губернии, находящихся по р. Донцу на Крымской стороне с показанием их угодий. – Б. м., XVIII ст.

б) губерний/областей:

Бгр – Белгородська, Вр – Воронежська, Врш – Ворошиловградська, Дц – Донецька, Кр – Курська, Плт – Полтавська, См – Сумська, Хр – Харківська

в) повітів/ районів:

Бгд – Богодухівський, Бгр – Белгородський, Бгч – Богучарський, Блк – Балаклійський, Брс – Борисівський, Брч – Бірючінський, Ввч – Вовчанський, Влк – Валківський, Вол – Волоконівський, Грв – Грайворонський, Дврч – Дворіченський, Дрг – Дергачівський, Жвт-2 – Жовтневий Другий, Здн – Задонський, Злч – Золочівський, Зм – Зміївський, Знк – Зіньківський, Из – Изюмський, Кнгр – Костянтиноградський, Кркт – Краснокутський, Кррк – Коротоояцький, Крч – Корочанський, Куп – Куп'янський, Лбд – Лебединський, Мрпл – Миропільський, Остр – Острогозький, Охт – Охтирський, Пвл – Павлівський, Рвн – Ровеньківський, Сл – Слов'янський, См – Сумський, Стлг – Станичнолуганський, Стрб – Старобільський, Хтм – Хотмизький, Хтн – Хотінський, Чг – Чугуївський, Шбк – Шебекінський, Юнк – Юнаківський

г) інших:

б. – балка, верш. – вершина, д. – деревня, кол. – колодязь, м. – місто, оз. – озеро, р. – річка, с. – село, сел. – селище, Слб. Хр. п. – Слобідський Харківський полк, сл. – слобода, смт – селище міського типу, сц. – сільце, ур. – урочище, х. – хутір.

Features of the structural and semantic correlations of different subclasses of toponymic vocabulary (within the area of Slobozhanshchina)

T. A. Lukianchuk

Abstract. The article analyzes the features of the structural and semantic correlation of different subclasses of toponymic vocabulary within Slobozhanshchina and adjacent territories, which was realized in the form of names of settlements, as well as natural geographical objects – rivers, lakes, wells, gullies, ravines, etc. In addition, the ways of structural transformation of derived settlement names and factors of influence on the choice of a certain structural type and semantic content of the primary toponym and secondary oikonym have been outlined.

Keywords: *hydronym, oikonym, toponymic word combination, ellipsis, oikonymic syntagme, toponymic conversion.*

Особенности структурного и семантического соотношения различных подклассов топонимной лексики (в пределах Слобожанщины)

Т. А. Лукьянчук

Аннотация. В статье проанализированы особенности структурного и семантического соотношения различных подклассов топонимной лексики в пределах Слобожанщины и прилегающих территорий, которая реализовалась в виде названий населённых пунктов, а также природных географических объектов – рек, озёр, колодцев, оврагов, балок и т.д. Попутно намечены пути структурного преобразования производных названий поселений и факторы влияния на выбор определённого структурного типа и семантического наполнения первичного топонима и вторичного ойконима.

Ключевые слова: *гидроним, ойконим, топонимное словосочетание, эллипсис, ойконимная синтаксема, топонимическая конверсия.*